

het ondraaglijk besef

n i e u w s b r i e f v a n h e t f o n d s s u z a n d a n i e l

UITGAVEN
SCHL. GER. EDITIE
S. KATHELIJNEVEST 13 - ANTWERPEN

Alleen Depositaire voor België
B. Uitgaven Ch. BENS
Lombardstraat, 32, BRUSSEL (Beurs)

'het ondraaglijk besef' is de halfjaarlijkse nieuwsbrief van het
'het ondraaglijk besef' est la lettre d'information semestrielle du

FONDS **suzan daniel**

homo/lesbisch archief en documentatiecentrum
archives et centre de documentation homo/lesbien

postbus / boîte postale 569 B-9000 Gent 1 / Gand 1
suzan.daniel@skynet.be / <http://www.fondssuzandaniel.be>
+32(0)9-223.63.74 (Anne) +32(0)9-223.58.79 (Bart)

vorm: Hilde De Bock

druk: Sint-Joris, Merendree

verantwoordelijke uitgever: Omar Van Hoeylandt, Kroonprinsstraat 29,
9031 Drongen

omslagillustratie: partituur May Dale, zonder datum

Het Fonds Suzan Daniel is een initiatief van Leen Charles, Denise De
Weerd, Anne Ganzevoort, Bart Hellinck, Hans Soetaert en
Omar Van Hoeylandt.

Marc Van Overmeiren las de Franse teksten na.

Enkel de auteurs zijn verantwoordelijk voor hun bijdrage.

Fonds Suzan Daniel vzw verwerkt uw persoonsgegevens uitsluitend om u te informeren
omtrent haar werking. Wanneer u niet wenst dat wij u aanschrijven om u hieromtrent te
informeren, volstaat het ons dit te melden. Adressen worden onder geen beding
doorgegeven.

De Wet verwerking persoonsgegevens kent u een recht van mededeling en verbetering toe.
Daartoe volstaat het contact op te nemen met het Fonds.

Het Fonds Suzan Daniel werkt samen met Amsab vzw (Instituut voor Sociale Geschiede-
nis), KADOC (Katholiek Documentatie- en Onderzoekscentrum), AVG (Archiefcentrum voor
Vrouwengeschiedenis vzw) en RoSa (Rol en Samenleving vzw) en heeft de steun van het
Liberaal Archief vzw en het ADVN (Archief en Documentatiecentrum van het Vlaams-
Nationalisme vzw).

lidgeld / cotisation 12,39 EU

steunend lid vanaf / membre de soutien à partir de 49,57 EU

rekeningnummer / numéro de compte 068-2150156-81

leden ontvangen gratis de nieuwsbrief

les membres reçoivent gratuitement la lettre d'information

f o n d s s u z a n d a n i e l

Vanuit de vaststelling dat er al veel verloren is gegaan en bekommerd
om wat dreigt te verdwijnen, kwamen eind 1995 drie mannen en drie
vrouwen samen.

Na een grondige voorbereiding werd op 8 mei 1996 de vzw Fonds
Suzan Daniel, homo/lesbisch archief en documentatiecentrum,
opgericht.

Deze pluralistische vereniging wil alle informatiedragers uit het homo/
lesbisch verleden en heden verzamelen, ordenen, inventariseren en ter
beschikking stellen van geïnteresseerden.

Daarnaast plant het Fonds ook allerlei activiteiten rond dit materiaal:
inrichten van tentoonstellingen, studie- en vormingscycli, publiceren van
studies, documenten, enz.

Om dit alles professioneel te verwezenlijken wordt in de praktijk
samen gewerkt met erkende archiefinstellingen. Ook zij achten dit
thema belangrijk en willen zich inzetten om er een extra aandachtspunt
van te maken.

In een eerste fase wil het Fonds zich richten op het verzamelen van
verenigings- en privé-archieven. Op termijn zal door een gezamenlijke
catalogus het materiaal toegankelijk worden gemaakt.

*Ayant constaté que beaucoup de documents se sont perdus déjà et
soucieux de ce qui risque de disparaître, trois hommes et trois femmes
se réunirent fin 1995. Le 8 mai 1996 l'asbl Fonds Suzan Daniel,
archives et centre de documentation homo/lesbien, fut fondé après de
profonds travaux préparatoires.*

*Cette association pluraliste se propose de rassembler, de ranger,
d'inventorier tous les documents et sources d'information du passé
homo/lesbien et de les mettre à la disposition du public intéressé. Le
Fonds prévoit aussi l'organisation d'activités diverses autour de ces
matériaux: des expositions, des cycles d'études et de formation, la
publication des études, des documents, etc. La coopération dans la
pratique avec des Archives reconnues doit garantir une réalisation
professionnelle de tous ces projets.*

Dit exemplaar van 'Het Ondraaglijk Besef' is het laatste in zijn soort - een nummer volgens de 'oude' formule. We lopen immers al een tijdje rond met de idee om ons blad om te vormen tot een meer omvangrijke publicatie die slechts één maal per jaar verschijnt.

Het was telkens toch weer een krachttroef om met steeds hetzelfde handjevol mensen, tegen de deadline in en tijdens de vrije uren, voldoende kopij bijeen te schrijven. Bovendien is de jaarlijkse financiering van de beide nummers te zwaar, er blijft in verhouding te weinig geld - en belangrijker nog: tijd - over voor andere noodzakelijke én prioritaire initiatieven zoals het verzamelen, bewaren, ontsluiten en ter beschikking stellen van archieven en documentatie. En we stelden onlangs nog maar eens vast dat het indienen van een project bij Gelijke Kansen in Vlaanderen, zelfs voor een beperkt bedrag, niet wordt gehonoreerd. Het belang van historisch onderzoek en van het redden van het bronnenmateriaal, vandaag liever dan morgen, dringt maar tergend langzaam door bij de subsidiërende overheid. De projecten die erg zinvol zijn voor het Fonds Suzan Daniel passen dus bijna nooit in de beleidsprioriteiten van Gelijke Kansen.

Maar we werken verder. De 'omvorming' van 'Het Ondraaglijk Besef' is immers gekoppeld aan de lancering van onze website. Wanneer u dit leest, zou u reeds de site van het Fonds Suzan Daniel moeten kunnen bezoeken: www.fondssuzandaniel.be.

Het relatieve verlies van één nummer wordt dus ruimschoots gecompenseerd door de website met praktische informatie en inhoudelijke bijdragen over ons verleden, over het materiaal dat we binnenkrijgen en wat we daar allemaal mee doen... Het is onder meer de bedoeling om een permanente affichetentoonstelling op de site te zetten. Ook een selectie van artikels die in 'Het Ondraaglijk Besef' verschenen, zal via de website raadpleegbaar zijn.

Bovendien zullen de leden van het Fonds Suzan Daniel een tussentijdse infobrief in de bus bezorgd krijgen zodat zij toch op de hoogte blijven van het reilen en zeilen van het Fonds.

Het is alleszins niet onze bedoeling om onze leden en sympathisanten in de kou te zetten. Via een jaarlijks en dikker HOB-nummer, de tussentijdse infobrief én de website zullen ze, meer dan voordien, het Fonds Suzan Daniel 'aan huis' krijgen. Terzelfder tijd wordt dankzij de website, aan heel wat 'onbekenden' of mensen die anoniem wensen te blijven, de kans geboden om op eenvoudige en discrete wijze het Fonds Suzan Daniel en het homo/lesbisch erfgoed te leren kennen.

En ten slotte, als kers op de taart, zullen de medewerk(st)ers van het Fonds nog meer tijd en energie kunnen besteden aan onze primordiale taak: het redden van het homo/lesbisch cultureel en historisch erfgoed.

Omar Van Hoeylandt

le fonds en 2002

Les volontaires du Fonds Suzan Daniel continuent à se dépenser tous les jours pour réaliser les objectifs de notre association: découvrir et ensuite sauver autant que possible notre patrimoine, rendre accessible ce que nous possédons déjà, concevoir un site Internet modeste mais bon, répondre à des questions écrites et téléphoniques, conseiller des étudiant(e)s,... Même si ce travail est peu spectaculaire, il n'en est pas moins essentiel. Malgré les contretemps occasionnels nos rayonnages pleins de périodiques et d'archives ne cessent de nous motiver.

Denise, Omar, Bart et Anne (photo StevenVC)

week-end

Tous les trois ans les administrateurs et administratrices du Fonds s'isolent du reste du monde pendant un week-end pour analyser et discuter de manière critique le fonctionnement de l'association, essayer d'en tirer des conclusions et organiser le futur. En juin 2002 nous nous sommes retirés à la 'Villa Viktor', un 'gay guesthouse' à Bredene. La décision y a été prise de réduire dès 2003 cette lettre d'information à un périodique annuel. Et nous y avons souligné notre volonté de faire intervenir des volontaires supplémentaires pour faire connaître encore mieux le Fonds Suzan Daniel, pour rendre plus accessible notre collection,...

coc-vlaanderen

La première association gaie en Flandre, le 'Cultuur- en Ontspanningscentrum Vlaanderen', s'est réunie pour la première fois le 16 mars 1962 à Anvers, après quelques mois de préparations. Avec ce groupe le mouvement homo/lesbien belge en revenait, après presque une décennie d'un immobilisme manifeste, à ses origines: il fallait effectivement nouer des contacts avec la société pour essayer d'améliorer la situation précaire des homophiles. Que pas mal de pionniers du mouvement flamand aient fait leurs premiers pas dans le 'COC Vlaanderen', illustre bien la signification de ce groupe. Le Fonds a voulu commémorer ce 40ième anniversaire en invitant Walter Van Boxelaer, le fondateur du groupe. Le 22 septembre il a parlé, toujours combatif et avec beaucoup de conviction, de ce qu'il a essayé de faire pendant des décennies. Dans son exposé il a souligné son regret que la manque de solidarité entre les homos ait empêché les choses d'évoluer plus vite. Martin Box, en 1966-1967 secrétaire du 'COC België', a brossé le tableau des conditions dans lesquelles le mouvement embryonnaire a dû fonctionner. A la fin d'autres pionniers, présent dans la salle, ont saisi l'occasion pour exprimer leur admiration et leur respect pour le courage et le dévouement désintéressé de Walter Van Boxelaer.

Walter Van Boxelaer et Martin Box (photo OmarVH)

may dale

Le Fonds Suzan Daniel ne s'intéresse certainement pas seulement aux documents du mouvement homo/lesbien, comme l'a déjà démontré l'article sur Roger Vertongen dans le numéro précédent de cette lettre d'information. Ces derniers mois nous avons essayé de reconstruire l'histoire de May Dale (1910-1992), la première chanteuse de jazz de notre pays qui en plus ne cachait pas qu'elle aimait les femmes. Lors de la 'Journée lesbienne', le 19 octobre, nous avons présenté les premiers résultats de ces recherches (voir la page suivante) devant un public d'environ quarante femmes. Une étudiante en histoire à l'Université de Gand a d'ailleurs décidé de faire un mémoire sur cette personnalité.

site internet

A la fin de cette année-ci le site Internet du Fonds (<http://www.fondssuzandaniel.be>) ne sera pas encore achevé - pour autant qu'un site le soit jamais - mais en tout cas déjà à consulter partiellement. Nous avons choisi de construire un site modeste, tranquille, en trois langues (néerlandais, français et anglais), et avec les informations essentielles concernant le Fonds Suzan Daniel et sa collection.

BH

may dale

Presque personne se souvient encore elle. Pourtant la revue musicale Melody Maker l'a appelée "Belgium's foremost Lady Crooner". Elle était la première chanteuse de jazz de notre pays, et elle ne cachait pas qu'elle aimait les femmes: May Dale.

May Dale

Née à Anvers le 7 décembre 1910, de son vrai nom Emmy Daelman, elle s'est enfui à Hilversum (Pays-Bas) avec sa famille au début de la Première Guerre mondiale. Nous ne savons pas grand-chose de sa jeunesse mais de retour à sa ville natale elle est découverte, vers 1934, à l'occasion d'une petite fête de son club 'De Ijsberen' (les amateurs de la natation en eau glacé).

Après des cours de chant May Dale est devenue chanteuse à l'orchestre d'André Felleman, de Stan Brenders et de Fud Candrix. Pendant les "swinging thirties" Candrix, Brenders et Jean Omer, le triumvirat belge de chefs de grands orchestres de jazz, avaient une renommée européenne. Stan Brenders, par exemple, en tant que chef de l'orchestre de jazz de l'INR, le précurseur de la RTBf. Sa collaboration avec ces grands noms et quelques critiques vraiment élogieuses prouvent que May Dale avait du talent.

Il est d'autant plus regrettable que peu d'enregistrements de notre première chanteuse de jazz nous soient connus. Un ouvrage de référence énumère deux disques 78 tours: "Seriez-vous un ange / Elle et lui" (Bruxelles, décembre 1943) et "My heart sings / Mam'zelle" (Francfort ou Munich, 1947/48).

May Dale a chanté devant les micros des radios à Anvers, Bruxelles, Luxembourg, Hilversum et Paris, et le public a pu l'admirer aux casinos de Blankenberge et Chaudfontaine et de nombreuses grandes salles telle que l'Ancienne Belgique. A la fin de l'occupation allemande par exemple elle chantait dans un établissement au Boulevard A. Max à Bruxelles, où occasionnellement elle interprétait des chansons en anglais quand il n'y avait pas d'Allemands dans la salle. Très souvent

May et Wiesje

elle était habillée d'un tailleur-pantalon et un haut-de-forme, à la façon de Marlène Dietrich (voir couverture). En plus elle a été active dans un petit ensemble de variétés, uniquement composé de femmes. Des liens familiaux étroits, et surtout la présence de sa mère dominante, ont empêché que May ait beaucoup voyagé. Ainsi elle est restée avant tout une figure anversoise.

Pour pouvoir joindre les deux bouts, May Dale a dû s'orienter petit à petit vers la musique légère. Après une absence de cinq mois, pour une tournée en Indonésie où elle avait chanté devant les soldats néerlandais, le public belge l'avait oubliée un peu. Par la force des choses cela a accentué encore l'évolution vers un répertoire populaire, avec des chansons pleines de joie de vivre, d'optimisme et de plaisir. Dès 1956 May Dale s'est retirée à Heide, au nord de la ville d'Anvers, où elle et son amie de plusieurs années sont devenues patronnes du café 'De open haard'. Chaque week-end elle y chantait encore, et elle y invitait (et encourageait) de jeunes collègues comme Gaston Berghmans, Freddy Sunder, Al van Dam, Bob en Annie Davidse,...

May, animée d'une personnalité forte et toujours pleine de projets, n'avait pourtant pas beaucoup de talent pour les affaires. En 1962 déjà elle avait vendu le café pour établir une école yoga, à cette époque-là pas encore très populaire et donc pas rentable. Ensuite elle a fait du travail de bureau et des intérim, et en 1973 elle a encore figuré dans le film 'Home Sweet Home'. Après de nombreuses difficultés de santé elle est morte, presque en tout anonymat, le 26 mars 1992.

En général le public savait que May Dale était une lesbienne. Après avoir été mariée très brièvement, juste avant la guerre, elle a eu une liaison de longue durée avec la kinésithérapeute Wiesje Pieters. Alors que tout le monde savait que May et Wiesje étaient amantes, on n'en parlait pas ouvertement.

Pendant dix ans Wiesje a conservé tous les documents personnels de May Dale. Aujourd'hui elle veut s'assurer de la sauvegarde de ces papiers - et donc du souvenir de May. Alors ils seront bientôt déposés au Fonds Suzan Daniel.

Bart Hellinck

verkleedpartij

een "mislukte"
verkleedpartij
uit de 17de
eeuw?

Anne Marie Le Ducq De zomer van 1654 is grillig en wisselvallig. Op 12 augustus jaagt een gedeeltelijke zonsverduistering het volk de stuipen op het lijf, het is onweerachtig en er zijn tal van overstromingen¹. Het Franse leger verjaagt op 25 augustus de Spaanse troepen uit Arras. Koningin Christina van Zweden (1626-1689) doet troonsafstand op 16 juni en verlaat haar geboorteland, onder dekking van de nacht, op een zorgvuldig voorbereide vlucht. Ze knipt de haren af en reist gewapend en in mannenkleden te paard via Denemarken over land naar Antwerpen. Ze komt er aan op 12 augustus² voor een langdurig en zeer luxueus verblijf.

Kort voor of op 14 augustus wordt in Doornik een jong meisje (*certaine fille*) gearresteerd, uitgedost in jongenskleden (*adjustée en habit de garçon*). De magistraat probeert in de gevangenis haar beweegredenen te achterhalen. Ze antwoordt dat deze outfit haar veiliger langs de wegen loodst (*pour tant plus seurement passer les chemins*). Ze liet haar meisjeskleden achter in Gent (*ou elle auroit laissé ses habits de fille*). Anne Marie Le Ducq, zogenaamd geboren in Ieper, vertrok twee à drie jaar eerder van bij haar moeder naar Gent. Als dienstmeisje werkte ze één maand in de hotellerie de Drie Koningen. Zes weken was ze in dienst bij een "meneer Staf". Ze verbleef acht dagen in de taverne De Olifant. Ze klostte kant bij meneer Antoine Buscart (Buscat) op de heerlijkheid van Sint-Pieters. Hier liet ze haar meisjeskleden achter. Haar doel was dienst te nemen in het legerkamp bij Arras. De magistraat vermoedt dat ze daar feitelijk wil gaan wonen. Ze houden haar enkele dagen vast en vragen³ ondertussen aan de magistraat in Gent om getuigenverklaringen af te nemen.

De getuigen Op 18 augustus reeds worden de getuigen aan de tand gevoeld. De echtgenote van "meneer Staf" bevestigt haar verblijf gedurende acht dagen. Ze werd op straat gezet omdat ze beschonken en na het afgesproken tijdstip thuis kwam. De waard van taverne De Olifant vertelt dat ze zes weken bij hem gediend heeft, waarna ze vier maanden aan de slag was in de kantine van het Spanjaardenkasteel. Ze verbleef ook in de Drie Koningen buiten de Antwerpse Poort. Ze kreeg haar ontslag in De Olifant omdat ze lichtzinnig was (*à cause de sa legerité*). Haar moeder, een bier- en brandewijnverkoopster, zou verblijven in Duinkerke. De echtgenote van Buscart, Susanna vanden Driessche bevestigt een verblijf van drie dagen. Hier stal Anne Marie in bewaring gegeven mannenkleden, de kapmantel van Antoine en liet ze haar vrouwenkleden achter. Bij het afscheid zou ze gezegd hebben dat ze dienst wou nemen in het kamp (*chercher service au camp*) en dat ze zich vermomde om gemakkelijker werk te vinden (*faire se deguisement pour tant mieux pouvoir trouver du service*). Enkele dagen later verklaren de schepenen van Doornik dat Anne Marie vrijgelaten wordt, netjes gehuld in vrouwenkleden (*lui en faire revestir à la sortie du prison*). Ze blijft verder ongestraft. De zaak is afgehandeld.

Gent en de internationale politiek Er is weinig gepubliceerd over de politieke situatie van de Zuidelijke Nederlanden in de 2de helft van de 17de eeuw⁴. Op 30 januari 1648 maakte de Vrede van Munster, afgesloten tussen Spanje en de Republiek der Verenigde Nederlanden, een einde aan de zeer turbulente Tachtigjarige Oorlog. De onafhankelijkheid van de Noordelijke Nederlanden is een feit, onze gewesten blijven stevig onder de Spaanse kroon verankerd en het heeft er alle schijn van dat de rust hersteld is. Niets is minder waar. Frankrijk, in de figuur van Lodewijk XIV, geïnteresseerde partij in dit conflict, zag de Zuidelijke Nederlanden aan zijn neus voorbij gaan en Willem II in de Noordelijke Nederlanden vertrouwde het Spaanse woord niet zo erg. Leopold Willem, aartshertog van Oostenrijk en landvoogd van de Zuidelijke Nederlanden bewaakte de Spaanse belangen. Frankrijk en Spanje bleven echter kibbelen over de steden in West-Vlaanderen en (het huidige) Noord-Frankrijk. Spanje belegerde Arras maar gaf zich over op 25 augustus 1654. Het leger verkaste naar Douai, enkele mijlen verderop.

Het verhaal van Christina van Zweden was zeker in Gent bekend. Justus Billet (1593-1682), kroniekschrijver, koopman, magistraat, en politie-meester rapporteert over haar verblijf te Antwerpen. Op 17 september 1654 schrijft hij dat ze reeds meer dan een maand in Antwerpen verbleef en hij noteert uitdrukkelijk dat *sy heeft haer dickmaels verthoont in mans cleederen, sittende te peerden al of sij eenen Generaels persoon hadde gheweest (ook somtijts in carossen ghecleedt als een groote Dame ghelijck sij was)*⁵. Het blijft natuurlijk de vraag in hoeverre de gewone man of vrouw in de straat deze verhalen kende. Alhoewel. Dit was een smeug kolfe naar de hand van de liedjeszangers en -zangeressen⁶ en er werden natuurlijk ook wel pamfletten en vlugschritten verspreid. De wekelijks reizende koopliedenboden brachten nieuwtjes mee uit andere steden. Dus Anne Marie zal wel iets over de lotgevallen en de inventiviteit van haar koninklijk voorbeeld opgevangen hebben. Misschien sloeg ze aan het dromen en vond ze inspiratie voor de voorbereiding van haar eigen travestie. Ook over de belegering van Arras was men geïnformeerd.⁷

De Gentse wetgeving over travestie De meeste wetteksten of *voorgeboden* kaderen in de vieringen rond Nieuwjaar, Driekoningen en Vastenavond. Dit waren uitbundige, feestelijke momenten waarop alle codes doorbroken werden en het volk de straat op ging. Omstreeks 1545 duiken de eerste reglementeringen op. De terminologie is ondubbelzinnig, men spreekt over *so wie verkeert ofte vermomdt zal willen gaen*. Er is sprake van de omgekeerde wereld, een typisch carnavalesk gebeuren. Er mogen geen wapens gedragen worden en men mag zeker niet naar elkaar gooien met dode katten, modder of vuile dweilen⁸. Pas in 1552 worden dergelijke verkleedpartijen voor het eerst verboden, zogenaamd wegens dreigende oorlogs-omstandigheden⁹. De verbodsbepalingen worden alsmat strenger: men mag geen maskers dragen, muziek maken, dichten, schimpen of dobbelen. Pas in 1679 is er weer sprake van een verbod op het zich verkleeden in het andere geslacht¹⁰, op straffe van gevangenis en een boete voor de ouders of de verantwoordelijke ambachtsmeesters. Binnen dit wettelijk kader speelt de riskante verkleedpartij van Anne Marie zich af. Werd ze in Gent zelf betrapt dat wachtte haar gevangenisstraf. De schepenen van Doornik noch van Gent klinken echt verontwaardigd of verontrist in heel dit verhaal. Integendeel. Het voorval wordt koeltjes, zakelijk afgehandeld, ook al druist de verkleedpartij wel degelijk tegen de wet én tegen de gangbare moraal in. Het incident speelt zich ook af in volle katholiek réveil, na de woelige godsdienst-troebelen. De bijbel verbiedt travestie, dus een strakkere greep van de bijbelse moraal lijkt te verwachten. Doch dit blijkt niet echt te spelen. Het was ook niet meteen de taak van de wereldlijke overheid toe te zien op het respecteren van religieuze voorschriften. Het handhaven van een fatsoensnorm, waaronder deze overtreding van de gedragscode viel, behoorde daarentegen wel tot de opdrachten van een stadsbestuur.

Hoe overleven vrouwen in de 17de eeuw? In het burgerlijk leven lag de voornaamste taak van de vrouw in het eigen huishouden of als dienstmeid bij een ander gezin. Kleine huisnijverheid, zoals kantklossen in functie van de koloniale kanthandel met Zuid-Amerika, kwam vaak voor. De meeste armere vrouwen genoten geen onderwijs en waren de kunst van het lezen of schrijven niet machtig. Was ze gehuwd met een ambachtsman dan mocht ze meehelpen in de zaak en eventueel zelfs na diens dood het bedrijf verderzetten. Les geven bood een zeer beperkte mogelijkheid. Ze konden soms aan de slag in stadsdienst bijvoorbeeld als beëdigde vroedvrouw. Weinigen slaagden erin een zelfstandig bestaan als koopvrouw of als onderneemster op te bouwen. Armere vrouwen werkten vaak in herbergen, hotels of logementshuizen. De stap naar de prostitutie als bijverdienste was daar niet zo groot. Sommigen verzeilden makkelijk in de criminaliteit.

Geen alleenstaand geval Volgens Dekker en Van de Pol¹¹ gaat de verkleedtraditie in de Nederlanden zeker terug tot omstreeks 1550. Het vroegste Gentse reglement op het *verkeert te gaene* dateert ongeveer uit dezelfde periode. Rechterlijke of medische archieven en vooral toevalsvondsten brengen ons op het spoor van deze vrouwen. Ook dit

1 BUISMAN J., Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen, deel 4: 1575-1675, Franeker, 2000, pp. 533-536.

2 QUILLET B., Christina van Zweden, een uitzonderlijk vorst, *Schoten*, 1987, pp. 193-212.

3 In het totaal worden er tussen 14 en 25 augustus 1654 drie brieven over deze zaak verstuurd tussen de stadsbesturen van Doornik en Gent. SAG, reeks 2, Ontvangen brieven, nr. 82, brief ontvangen op 17 augustus 1654 en brief ontvangen op 25 augustus 1654; reeks 3, Verzonden brieven, nr. 22, brief verstuurd op 18 augustus 1654.

4 Algemene Geschiedenis der Nederlanden. Nieuwe Tijd, deel 8, p. 463.

5 BILLET J., Cleene ofte corte cronijcke ...geschiedt binnen de stadt van Ghendt, mitsgaders van eenighe steden van Vlaenderen, deel 5 (1637-1664), f. 682. Hij vermeldt als aankomstdatum 5 augustus, wat in tegenspraak is met Quillet (zie hoger).

6 DEKKER R. & L. VAN DE POL, Wat hoort men niet al vreemde dingen ..., in Spiegel Historiaal, jg. 17, (1982), nr. 10, pp. 486-493. Het thema "vrouwen als matroos en soldaat" was reeds in de 17de eeuw zeer populair.

7 BILLET J., o.c., f. 681v°.

8 SAG, reeks 93, Cartularia, nr. 27 (register CC), f. 17v° - ordonnantie van 7 januari 1545.

9 Ibidem, f. 100 - ordonnantie van 24 december 1552.

10 SAG, reeks 108bis, Minuten voorgeboden, Masceraden - voorgebod van 8 februari 1679: dat hem niemant en vervoordere ... te cleeden in mascheraden mans in vrouwe en vrouwe in manscleederen.

ene Gentse geval is een uitgesproken toevallige sprokkel. Zelden laten ze zelf geschreven materiaal na. Hun grootste zorg was net geheimhouding! We moeten bijgevolg kritisch steunen op de versie van de tegenpartij, de repressieve overheid. De representativiteit van de bekende gevallen (méér dan honderd) valt onmogelijk te bepalen. Hoeveel ontsnapten er aan de mazen van het net? Volgens beide auteurs zijn er wel zeer grote gelijkenissen tussen alle "betrapte" vrouwen, zowel in afkomst, levensgeschiedenis als toekomstdromen. Vrouwen grepen vaker naar mannenkleden om de gevaren van het alleen reizen minder groot te maken. Mannenkleden boden meer reiscomfort. Sommigen wilden echt aan de slag als matroos of soldaat. Nog steeds volgens Dekker en Van de Pol kozen vrouwen ver van huis makkelijker voor travestie. Het valt daarbij op dat het bijna steevast vrouwen zijn van een lage sociale klasse. Ze hebben weinig scholing, nauwelijks enig toekomstperspectief en een gering loon. Bijna alle vrouwen waren ongehuwd of feitelijk alleenstaand. De leeftijd waarop ze de rollen omdraaiden, schommelde tussen de zestien en de vijfentwintig jaar. Ze deden dit het liefst op een andere plek dan in hun geboortestad waar het gevaar op vroegtijdige herkenning groot was. Kleden stalen ze bijeen in logementshuizen of herbergen waar ze tijdelijk verbleven. Enkel hadden een medeplichtige, meestal een vrouw, die hen hielp de verkleedpartij op touw te zetten. Er werd een mannennaam aangenomen. De wijde mannenmode uit de 17de eeuw verhulde hun lichaamsvormen. Door hun hogere stem konden ze vaak lange tijd voor een jonge jongen doorgaan. Eén vierde van de vrouwen werd al heel snel na de start van de travestie betrapt. De keuze voor een mannenbestaan hield veel risico's in. Gebrek aan privacy, het slapen in één bed, de eigen onoplettendheid, ziekte of verwonding, een onverwachte ontmoeting met iemand uit het vroegere leven als vrouw, verraad door een kameraad ... De keuze voor een mannenbestaan was een fundamentele breuk met het verleden en betekende het doorknippen van alle morele, sociale, vriendschappelijke, familiale en maatschappelijke banden. De motieven blijken drievoudig: liefde (voor een man), verdediging van het vaderland en armoede. Van homoseksualiteit is niet meteen sprake, temeer daar hierop zeer zware straffen stonden, gaande van foltering tot verbanning¹², ook al nam men relaties tussen vrouwen doorgaans niet echt serieus. Als Anne Marie al enige neigingen in deze richting zou hebben gehad, dan lijkt het logisch dat ze hierover zweeg als het graf.

Marie Schellinck ontvangt het Erelegioen uit handen van Napoleon (Le Monde Illustré, 1894)

Vrouwen in het leger of bij de vloot, er zijn tal van Noordnederlandse voorbeelden uit de 17de en de 18de eeuw bekend¹³. Voor Gent kennen we, behalve het geval van Anne Marie Le Ducq, nog slechts één beroemde heldin uit de 18de-19de eeuw. Marie Schellinck¹⁴ (Gent 1757-Menen 1840) kreeg in 1808 van Napoleon eigenhandig het Legioen van Eer opgespeld op het Russische slagveld. Er werd een theaterstuk over haar leven opgevoerd in Parijs en Brussel en haar afbeelding verscheen in het beroemde *Le Journal Illustré* (1894). Ook zij startte haar carrière achter de tapkast én als kantwerkster. Zij had zich samen met haar echtgenoot laten inlijven. Haar vermomming werd ontdekt toen ze een dijonwonde opliep bij de Slag van Austerlitz. Een beroemd volkslied¹⁵ deed over haar de ronde, onder de titel *De Vlaamse meid* en het vangt meteen aan met het verhaal van de verwonding en de ontdekking bij de Slag van Austerlitz.

11 DEKKER R. & L. VAN DE POL, Vrouwen in mannenkleden. De geschiedenis van een tegendraadse traditie. Europa 1500-1800, Amsterdam, 1989, p. 14 en passim.

12 DENEWETH H., Hekserij of travestie? Nee, homofilie! Een proces over twee lesbische vrouwen in Brugge in de 17de eeuw, in Spiegel Historiae, jg. 21, (1986), nr. 12, pp. 533-537.

13 DEKKER R. & L. VAN DE POL, 1986, *Namenlijst van vrouwen*, pp. 151-162.

14 CHARLES L., 1350 jaar Gent, de Gentenaars en hun vrouwen, in Waar is de tijd, 1999, afl. 17, pp. 406-407; DE PAUW N., Une héroïne Gantoise. Marie Schellynck Lieutenant sous la Première République et l'Empire Français, Gand, 1911, 14 blz.; M.K., Soldaat van Napoleon was een vrouw, in Knack, 1976, september 15, pp. 135-137.

15 Deze liedjestekst is integraal weergegeven bij DEKKER R. & VAN DE POL, 1982, p. 491.

Anne Marie de travestie? Ze past overduidelijk in het beeld dat Dekker en Van de Pol ophangen van vrouwen die voor travestie kozen. Ze is arm, rolt van het ene baantje in het andere, doet aan kantklossen, neemt het niet zo nauw met de moraal, werkt als dienstmeisje in herbergen of logementshuizen en verkeert onder onbehouden soldaten. Het idee van travestie leeft zeker binnen haar klasse, getuige de vele volksliedjes. Ze leidt een erg mobiel en zwervend leven, of hangt althans een moeilijk controleerbaar verhaal op over een erg mobiel leven: geboren in Ieper (over een vader wordt niet gerept), moeder woont in Duinkerke, zelf werkt ze in Gent (en wie weet waar nog?). Het heeft alle schijn van een rookgordijn. Weinig mogelijkheden om haar verhaal te toetsen.

Maar ook de magistraat blijft vaag. We vernemen niet onder welke mannen naam ze reisde of hoe haar travestie aan het licht kwam. Wie of wat heeft haar verraden? Probeerde ze met optrekkende soldaten mee de stad in te glippen? Was het een eerste poging en viel ze daardoor snel door de mand? Ze zal zeker geen crimineel feit gepleegd hebben, anders zou ze niet vrijgelaten worden. Haar enige misdaad was overduidelijk de travestie. Een publieke ontmaskering was misschien in de ogen van de schepenen een voldoende vernedering. De magistraat heeft niet veel zin in een langdurig, diepgaand en duur onderzoek. Hoe langer ze in de gevangenis verblijft, hoe hoger de kosten voor de stad oplopen. Het herstel van de fatsoensnorm was voldoende om het geweten van de schepenen te sussen. Ook in Gent anno 2002 is het moeilijk haar verhaal te controleren. Alleen Antoine Buscart werd getraceerd op Sint-Pieterssheerlijkheid. Er waren in Gent zeker 3 tavernes De Olifant en ook de naam de Drie Koningen duikt frequent op. Ze wordt betrap in Doornik op weg naar het legerkamp van Arras. Haar verklaring hiervoor staat haaks op die van Susanna vanden Driessche. Zij beweert als man te reizen omdat dit veiliger is en om makkelijk werk te vinden in Arras. Een verklaring die voor de mannelijke schepenen wellicht meer aanvaardbaar is dan het idee dat ze als man dienst zou willen nemen. Susanna beweert dat ze wel degelijk voor deze vermomming koos om in het kamp makkelijker werk te vinden. Ogenscheinlijk een kleine nuance doch van zeer groot belang. Ten eerste lijkt Susanne de bondgenote of vertrouweling te zijn van Anne Marie en wist ze van de "diefstal" af. Ze hebben zelfs afscheid genomen, dus Anne Marie is helemaal niet heimelijk in mannenkleden opgestapt. Dit laat weinig ruimte voor interpretatie: als man verkleed in een legerkamp kan men alleen als soldaat aan de slag. Ten tweede wijst het achterlaten van de vrouwenkleden op een doelbewust plan. Was ze zinnens in Arras terug als vrouw door het leven te gaan, dan had ze heus niet een set dure

"Was ik maar een jongen ..." (1933)
- geschreven door Hellen Randers,
ontwerp van Hans Borrebach

vrouwenkleden achtergelaten.

Misschien vormde het contact met de soldaten in het Gentse Spanjaardenkasteel wel een voedingsbodem van vaderlandsliefde? Luisteren naar heldhaftige strijdverhalen bij een glas brandewijn, de sfeer van kameraadschap... Armoede en vaderlandsliefde als motivatie behoren zeker tot de mogelijkheden. Voor liefde als inspirerende factor voor haar travestie

hebben we geen enkele aanwijzing.

De makkelijkste maar duurste weg naar Arras, ging per boot via de Schelde over Doornik en via de Scarpe naar Arras. De goedkoopste maar gevaarlijkste manier was te voet, doch in mannenkleden was het lieflijke gevaar op een overval geringer en de kans op ontdekking minder groot - dit in tegenstelling tot het urenlang reizen per trekschuit. Hoe oud is ze werkelijk? De teksten spreken over *filles*, meisje dus en over *habits de garçon*, jongenskleden. De belangrijkste vraag is: herhaalde ze de truuk na haar vrijlating? De kans is zeer reëel. Ze lijkt jong genoeg om het nog eens te proberen. Ze is immers al halfweg. Arras is dan wel gevallen bij haar vrijlating, doch het Spaanse leger bevindt zich in Douai, op slechts enkele mijlen gaans van Arras. De hele wereld ligt voor haar open ééns de poort van de gevangenis achter haar in het slot valt! Een "mislukte" verkleedpartij? Wellicht geen sprake van!

Leen Charles

Rassembler le patrimoine homo/lesbien n'est en soi pas le but ultime du Fonds Suzan Daniel. En effet nous ne collectionnons pas tout ce matériel pour le stocker, pour l'enterrer dans des armoires ou des rayonnages. Non, chacun et chacune qui y s'intéresse doit pouvoir le consulter. Réaliser cela demande beaucoup de travail, car le Fonds essaie de le faire d'une façon réfléchie et selon des critères scientifiques. En plus nous devons veiller aux conséquences de nos occupations sur le plan de la vie privée. Et, comme tout un chacun qui connaît bien le monde des bibliothèques et des archives peut certifier, ce choix est inévitablement consommateur de main-d'œuvre.

Par exemple une donation simple de revues aboutit à beaucoup d'opérations. A part le versement et le travail administratif (entre autres une lettre de remerciement) ce don doit être inventorié et dépouillé. Est-ce que nous avons déjà un certain périodique? Est-ce qu'il y a alors des compléments? Et des numéros en double? Quel numéro est encore dans le meilleur état? Ensuite les revues doivent être enregistrées et rangées, et le résultat final doit être inscrit dans le catalogue.

Tout ça représente beaucoup de travail. Et l'inventariage d'archives exige d'ordinaire encore beaucoup plus de temps. Cette caractéristique et le nombre limité de volontaires du Fonds expliquent pourquoi une grande partie de notre collection n'est pas encore à consulter. Pourtant pas mal de matériel vous attend déjà. Voici un résumé de l'état des lieux.

Outre les livres et les périodiques (voir la page suivante) nous avons fait des progrès considérables quant à l'inventariage des affiches. Environ

400 exemplaires, probablement un tiers de la totalité, datant du début des années septante jusqu'à aujourd'hui, sont déjà photographiés et fichés. Chaque semaine cette partie de notre collection s'accroît. Nous ne pouvons pourtant être partout, donc beaucoup d'affiches continuent à nous échapper. Aussi faisons-nous encore une fois appel à votre collaboration...

Quant aux archives pas mal de temps et d'énergie a été consacrés les dernières années pour rendre accessibles quelques fonds d'archives. L'inventaire des papiers

de Paul Rademakers est déjà rédigé (HOB3, p.15), et celui des archives de Suzanne De Poes (Suzan Daniel), de De Coninck/Verriest (HOB0), de la 'Federatie Werkgroepen Homoseksualiteit' (HOB4) et de Roger Vertongen (HOB7) sont presque ou partiellement achevés. Cependant le manque de précision quant aux implications de la loi relative à la protection des données à caractère personnel - ce que constate avec nous la totalité du monde archivistique et historien - nous gêne considérablement. En tout cas nous essaierons de terminer ces inventariages en 2003.

Ce que nous appelons les 'pièces isolées' constitue la quatrième grande catégorie de notre collection. La masse de dépliants, pamphlets, cartes de visite, autocollants, faire-part de naissance, de décès et -bientôt- de mariage, prospectus, cartes postales, etc. toujours en augmentation devient difficile à maîtriser. Au début de l'année nous avons élaboré un projet de classification. Par exemple tout matériel pareil, produit par une association pendant une période déterminée de cinq ans, est désormais conservé dans une enveloppe spécifique. Le matériel de promotion des discothèques ou concernant par exemple des pièces de théâtre avec un contenu homo/lesbien est rangé de façon semblable. (Pourtant pas toutes les pièces se rangent aussi aisément. Quant à les dater!)

De toute évidence rendre accessibles des archives et de la documentation exige énormément de temps. Continuez donc sans relâche à sauver le plus possible de notre patrimoine. Mais vous êtes en plus toujours les bienvenus pour nous aider à valoriser ces trésors.

Bart Hellinck

t i j d s c h r i f t

o n z e t i j d s c h r i f t e n - c o l l e c t i e

De tijdschriftencollectie van het Fonds Suzan Daniel zoals die momenteel raadpleegbaar is, is stilaan een indrukwekkende én bonte verzameling geworden. Maar om een goed en helder totaalbeeld te krijgen van datgene wat we reeds in bezit hebben, zouden we ook de tijdschriften die zich nog in onverwerkte schenkingen bevinden, in rekening moeten brengen. Een voorlopige 'doorlichting' van het beschikbare tijdschriftenbestand geeft toch al een mooi caleidoscopisch beeld. Er zijn de collecties van Amicitia (1962-1965), Kontakt (1964-1965) en Ontmoeting (1966-1970), en het verzorgde en volumineuze Jonathan (1969-1970) dat door allerlei moeilijkheden geplaagd, de eerste jaargang niet kon overleven. Of het gestencilde Omega, 'maandblad voor de emancipatie van de homofiel in een vernieuwde samenleving', een initiatief van de Mechelse Kontakt Kring. In januari 1971 verscheen het eerste nummer maar sloeg onmiddellijk over kop... In het Franstalige landsgedeelte verscheen in diezelfde periode Rond point d'information, de dialogue et d'étude van het Centre de Culture et de Loisirs (CCL), ook aanwezig in onze collectie. De 'historische collectie' is, alhoewel nog onvolledig, toch mooi present. De klassiekers natuurlijk: Infoma, Sjaloom, De Rooie Vlinder, De Homokrante, De Janet (van Antwerpen), Sanseveria, Femeus, AR-infos (Antenne Rose), Le Lien... maar ook de 'bescheiden' nieuwsbrieven van plaatselijke of regionale groepen. Bijvoorbeeld 'Het Rozekransje, maandelijkse nieuwsbrief van de homo- en lesbiennejongerengroep Flik-Flak, en Zonder Pardon, Brussels homoblad... Allemaal 'gekoesterde' getuigen van ons rijke homo- en lesbienneverleden, net als de ontspanningslectuur genre Monsieur, Nous en Bel Ami.

Verder is er de niet aflatende stroom 'lopende' tijdschriften en nieuwsbrieven uit alle hoeken van het land, zowel van het verenigingsleven als van het commercieel circuit. Een opsomming is onbegonnen werk. Toch lichtten we één 'kleurrijk kleintje' uit de rij: 'QueerZazouZine : fanzine homosexuel, bi et autres d'expression, d'information et d'opinion'. Een uitgave van "un collectif radical, libertaire et anarchiste pour gays, les lesbiennes et les bis et ouvert à tous ceux qui veulent lutter contre le sexisme, le machisme, le patriarcat, le racisme et l'homophobie (la liste des horreurs n'est pas close)". Een Brussels broertje/zusje van het Nederlandse 'Pats', het onafhankelijke fanzine "voor potten, flikkers en andere queers". Ze vinden allemaal onderdak in de collecties van het Fonds.

En natuurlijk ook de grote en belangrijke buitenlandse collecties zoals Gai Pied, Gay Times, Gay News, De GAY Krant, Gay Journal, The Advocate, NY Native, Du und Ich, Adam, Lesbia, Homophonies, Zij aan

Zij, Homologie... Elke opsomming lijkt ook hier onrechtvaardig want er zijn er zoveel meer!

Er valt zeker ook nog een en ander te zeggen over de elektronische tijdschriften. Zo besliste de redactie van Labyrint om vanaf 2002 hun tijdschrift enkel nog in elektronische vorm te laten verschijnen. Ook Attirent d'Elles geeft enkel een online newsletter uit. LACHblad, Sensoa,

La lettre de la Communauté (CCL), Tandem hebben naast de gedrukte editie ook een online versie beschikbaar. Het aanbod van de zogenaamde 'e-journals' zonder gedrukte tegenhanger, komt steeds meer in een stroomversnelling terecht. We zullen in de nabije toekomst moeten onderzoeken hoe wij deze elektronische versies in het aanbod kunnen opnemen en hoe wij deze elektronische tijdschriften kunnen archiveren. Maar niet enkel het verzamelen van tijdschriften ook het beheren ervan is een belangrijke taak voor het Fonds Suzan Daniel. Er ligt immers heel veel nuttige informatie opgeslagen in artikelen van tijdschriften. Het gericht kunnen zoeken naar dat soort informatie kan een grote tijdswinst opleveren wanneer er onderzoek verricht wordt naar bepaalde thema's en het ontslaat de onderzoek(st)er min of meer van het tijdrovende doorbladeren van hele collecties tijdschriften op zoek naar 'geschiede' bijdragen. Men kan er vanuit gaan dat de onderzoek(st)er alle relevante artikelen binnen de collectie via de catalogus gepresenteerd krijgt, tenminste als het exciperen grondig gebeurt. Het is dus zonder meer noodzakelijk om zoveel mogelijk tijdschriften inhoudelijk te ontsluiten om aan de beschikbare informatie een maximaal rendement te geven. Natuurlijk dienen er criteria uitgewerkt te worden in verband met prioriteiten. Welke tijdschriften? Welke thema's? Binnenlandse tijdschriften versus buitenlandse?... En ook hier stelt zich een 'probleem' met de elektronische tijdschriften. Want steeds meer tijdschriften bieden via het internet een aantal recent verschenen artikelen aan. Zizo geeft bijvoorbeeld een thematische lijst met de artikelen die verschenen in de twee laatste jaargangen. Ook op de site van Sensor kan men artikelen lezen (en downloaden) die in de afgelopen jaargang verschenen. Uitkomst geeft naast een overzicht van covers ook de inhoudsopgave en enkele artikelen van de meest recente nummers en Driekant biedt een volledige gedigitaliseerde versie van hun afgelopen jaargang. De hele problematiek van archivering en inhoudelijke ontsluiting van tijdschriften is dus omvangrijk en zeer arbeidsintensief. Misschien beste lezer, kan u ons daarbij helpen. Wij zoeken geen 'doorwinterde' archivariissen, documentalisten of computerfreaks maar gewoon mensen die gemotiveerd en geïnteresseerd zijn om samen met ons, onze collectie tijdschriften te beschrijven en te ontsluiten. Wij komen iedere derde woensdagavond van de maand samen. Maar ook bij u thuis en op een tijdstip dat u het best past, kan u erg behulpzaam zijn. Neem gerust contact met ons op.

Omar Van Hoeylandt

Ook wie geen computer heeft of nog nooit op het net surfte zal ondertussen wel beseffen dat er toch wel wat loos is met dat internet. Het is ook bijzonder dat tien jaar terug er nauwelijks sprake was van emailen, surfen op het internet en e-commerce en dat er nu zoveel gebeurt op en langs het World Wide Web (WWW). Elk zichzelf respecterend bedrijf is, na de telefoon, de copiemachine, de faxmachine en een boekhoudingsprogramma op hun computer nu ook competitief geflankeerd door een website. Wie niet naar de winkel kan, kan kopen op de website. Of op z'n minst aldaar enige informatie over het bedrijf inwinnen. De invloed van de digitale (r)evolutie op ons dagdagelijks leven is nu al enorm. En toch is dit nog maar het begin.

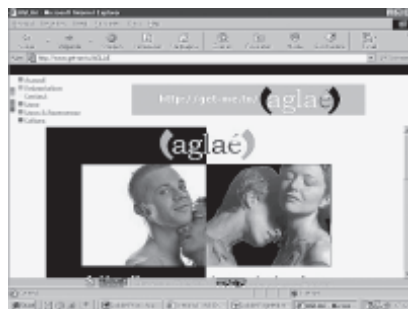
Ook het Fonds ontsnapt niet aan deze evolutie der dingen. Naast een postadres, telefoonnummers en een emailadres voelden we al langer de nood aan een eigen website. Wie niet ook te vinden is op het internet zal niet gevonden worden door veel mensen. Erg veel mensen gaan meer en meer het internet op om de dingen die ze zoeken te vinden. Ook senioren, blijkt uit onderzoek, blijken goed hun weg te vinden op het internet: het zijn kritische burgers die ook de tijd hebben om een en ander uit te zoeken.

We merkten dat het Fonds vaak niet werd vermeld in overzichten van homo en lesbische archieven omdat we geen eigen website hadden. Hoe kon iemand in Canada ruiken dat ergens in België ... Andere websites vermelden je ook al wat liever als ze hun virtuele bezoekers meteen naar je website kunnen laten *doorklikken*. We verwachten dat met de website meer mensen in België zelf maar ook wereldwijd hun weg zullen vinden naar het Fonds en de informatie die we voor hen beheren.

Het belangrijkste kenmerk van het hele digitale gebeuren is wel dat informatie nu nog sneller en efficiënter dan voorheen doorstroomt naar de bestemming. Als ik met mijn collega's van het Fonds wil praten of hen een tekst wil doorsturen, dan gaat die informatie *in a split second* meteen de Atlantische oceaan over. De wereld is in die zin een erg klein maar ook een erg groot dorp geworden. Erg paradoxaal allemaal. Iedereen met een computer en een internetaansluiting is nu een potentiële buur. Een ander kenmerk van de digitale (r)evolutie is dat de informatieuitwisseling plaatsvindt zonder de gebruikelijke investering van energie. Je moet bijvoorbeeld je fysieke lijf niet meer naar de immense kaartencatalogoog van de Gentse universiteitsbibliotheek op de Blandijnberg sleuren om een en ander te weten te komen over de publicaties van deze of gene auteur. Ik kan momenteel allerlei bibliografische informatie probleemloos op een rijtje krijgen vanachter

mijn computerscherm hier in Miami door gewoon naar de website van de Gentse universiteitsbibliotheek te surfen en daar de digitale catalogus te raadplegen. Dat is een bijzondere evolutie. Via een link op onze website naar de catalogi van onze partnerinstellingen zal de geïnteresseerde gebruiker te weten kunnen komen of het Fonds datgene bezit dat zij of hij zoekt. Hebben wij nummer 372 van het Franse homotijdschrift *Gai Pied* of de derde jaargang van de *Aksent* op Roze-nieuwsbrief in ons bezit? Ik droom ervan dat de homo en lesbische archieven en documentatiecentra op een dag ooit hun catalogi met elkaar zullen verbinden op één centrale databank/website. Het is natuurlijk een onbegonnen werk om hier in dit korte bestek alle aspecten op te sommen die de opkomst van het internet met zich mee zal brengen voor het Fonds. Van sommige aspecten hebben we zelfs nog geen weet. We weten alleen dat we er niet aan onderuit komen en mee op de trein moeten springen. Willen of niet. Sommige nu al nostalgische mensen worden natuurlijk week en vrezend bijvoorbeeld dat papier en bibliotheekbezoek tot het verleden zullen gaan behoren. De waarheid ligt ergens in het midden. Het internet zal inderdaad veel oude praktijken verdringen. Maar veel oudere aspecten zullen ook blijven bestaan of net door het internet verder versterkt en uitgebouwd worden. Dat klinkt vaag. Laten we daarom enkele zaken even bekijken. Ten eerste mogen we niet vergeten dat de informatie, die op het internet sneller en gemakkelijker *doorstroomt*, nog altijd op het internet dient geplaatst te worden. Het internet is geen toverhoed. Het roert ogenschijnlijk allemaal wat magischer maar iemand moet evenwel de goocheltrucs uitvoeren. De goochelaar is nog altijd geen tovenaars. In die zin zullen de archieven en documentatiecentra natuurlijk verder blijven bestaan. Meer nog, we zien nu al dat hun rol er alleen maar belangrijker op wordt. We leven immers in een informatiemaatschappij waar het erop aankomt informatie snel en efficiënt te laten doorstromen. Kennis is macht en tijd is geld. Het valt dan ook te verwachten dat het Fonds vroeg of – desnoods – laat gevraagd zal worden definitief de taak op zich te nemen de informatie rond het fenomeen van de Belgische

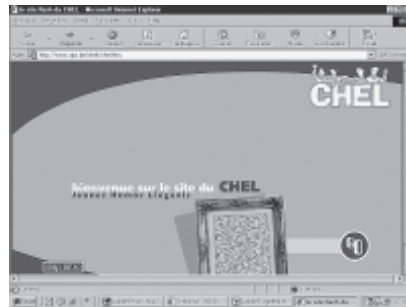

homoseksualiteit (m/v) in al haar aspecten te beheren. Allerlei

instanties die informatie beheren zullen dus in de toekomst alleen maar verder versterkt worden in hun functie(s). Alleen zullen ze dat door het bestaan van het internet en computers op andere manieren dan voorheen gaan doen.

Omdat er nu al zoveel informatie online beschikbaar komt hoeft een verplaatsing naar een archiefcentrum of bibliotheek soms al niet meer. Ook de archieven zullen in de toekomst minder en minder fysiek bezocht worden door zoekende individuen. En meer en meer virtueel bezoek krijgen van surfers langsom de virtuele ontvangstruimte en catalogi op hun website. Nu al lopen de universiteitsbibliotheken hier in Amerika een beetje leeg door de 'vernetting' der dingen. Er worden momenteel koffieshops geopend in de bibliotheken om de studenten terug naar de bibliotheek te krijgen. Er mag tegenwoordig in sommige bibliotheken wél koffie gedronken worden bij het doorbladeren van een en ander. En daar merk je dan dat het probleem dat er eigenlijk geen hoeft te zijn (de informatiecentra lopen alleen fysiek leeg) een beetje verkeerd aangepakt wordt.

Maar de leeszaal zal uiteraard niet helemaal verdwijnen. Ook al niet door de concrete problematieken waar het Fonds zich als homo/lesbisch archief en documentatiecentrum mee geconfronteerd weet. Zo is er bijvoorbeeld de privacyproblematiek waarover we reeds uitgebreid berichtten in een vorig nummer van *Het ondraaglijk besef*. Een online tentoonstelling over posters zal meestal geen problemen met zich meebrengen maar allerlei andere documenten kunnen niet zomaar op het net gegooid worden. Sommige delen van ons materiaal zijn gebonden aan in contract vastgelegde specifieke ontsluitings- en consultatievoorwaarden. Bovendien is er ook zoiets als copyright. Veel boeken zullen lang alleen raadpleegbaar blijven in een leeszaal. Dat belet echter niet dat onze catalogus wel raadpleegbaar zal worden via de website. En dat andere delen van het door ons beheerde materiaal wel raadpleegbaar zullen worden via het net. Ook online tentoonstellin-

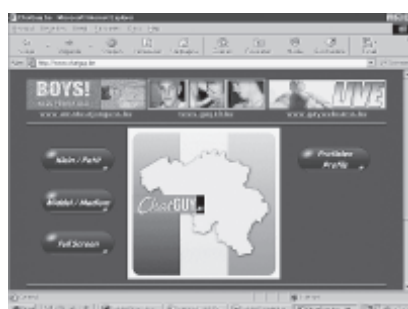

gen zullen in de toekomst op de website te vinden zijn.

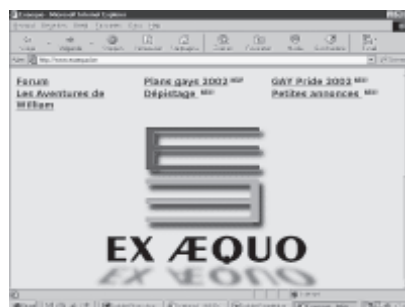
We merken nu al, met de toenemende digitalisering van informatie, dat de archivaris en documentalist meer en meer informatici moeten worden of er zelfs een in dienst moeten nemen. Hij en zij moeten meer en meer weten hoe bestaande informatie gedigitaliseerd kan worden en hoe met digitale informatie om te springen. Want meer en meer informatie wordt natuurlijk ook meteen digitaal gecreëerd. Erg veel nieuwsbrieven zijn ook al online beschikbaar of zelfs alleen maar op het net te raadplegen. Erg veel documenten komen ook nooit meer op papier terecht. Hoe wordt het archief van een website gearchiveerd en geconsulteerd? Zeker niet op papier.

Sommige mensen vrezen nu al een beetje nostalgisch dat zoiets als de geur van oud papier tot het verleden zal behoren. Daar is iets van aan. Maar ook hier moeten we weer wijzen op de interessante en verrassende mengeling van oud en nieuw. We mogen bijvoorbeeld niet vergeten dat de digitalisering van informatie ook zal toelaten dat gevoelig materiaal als papier alzo beter kan bewaard worden. Materiaal dat erg veel geconsulteerd wordt zal in de toekomst ingescand worden en nadien - eventueel ook online - eindeloos en probleemloos geconsulteerd kunnen worden. Het originele materiaal zal minder snel kapot gaan omdat zoveel minder vingers het nog zullen beroeren. Het verlangen om de echte documenten eens te zien en misschien wel te ruiken zal natuurlijk blijven bestaan. De digitale revolutie zal het verlangen naar authenticiteit niet opheffen. En wel integendeel. Men mag vermoeden dat de mogelijkheid tot simulatie op het net het verlangen ernaar eerder zal doen toenemen. Ook hier besef je dat 'echte' tentoonstellingen waarvoor je je moet verplaatsen in die zin nooit helemaal van het toneel zullen verdwijnen. Ze zullen wel aan belang gaan inboeten en aangevuld worden door online tentoonstellingen. Of achteraf ook online beschikbaar zijn. Zoals de videocassette of DVD die

zoveel maanden later na de film op de markt komt. De digitale toekomst zal dus een mengelmoes worden van oude en nieuwe elementen.

Er vallen natuurlijk ook allerlei kanteekeningen te maken bij het fenomeen van de digitale (r)evolutie. Het is nog altijd zo dat de capaciteit van de mens om informatie te verwerken, ondanks de versnelling waar Virilio ons op wijst, nog altijd beperkt is en blijft. Je komt misschien wel iets sneller tot de informatie die je zoekt maar je moet nog altijd de tijd nemen om de gevonden informatie ook te bevatten. (Het soms roekeloze fotocopieergedrag in bibliotheken laat iets zien van die twee elkaar tegensprekende tendenzen : je krijgt door het snelle kopiëren de indruk jezelf de informatie gemakkelijk te kunnen toeëigenen maar eindigt met een heleboel ongelezen copieën bij je thuis.) Het ons bewust worden van informatie blijft dus een traag proces waar tijd voor nodig is. En informatie behoudt *tot nu toe* alleen maar haar waarde als informatie als ze gelezen of waargenomen wordt door mensen. Erg veel materiaal ligt dood te wezen in archieven omdat ze momenteel nauwelijks of niet wordt geraadpleegd en moeilijk bereikbaar is. Sommigen zullen zeggen dat er in die zin misschien geen verschil is tussen een begraven liggen van informatie in een archief en het onvindbaar zijn van specifieke informatie in de informatieoervloed op het internet. (Het probleem lijkt dan ook niet zozeer de doorstroming als de veelheid aan informatie te zijn. Als ik in een boekhandel wandel maak ik me altijd de bedenking dat er vreemd genoeg meer en meer boeken ongelezen blijven.) Ik denk echter dat de doorstroming van bepaalde informatie naar de onontkoombaar *enkele* geïnteresseerde in de toekomst nog altijd waarschijnlijker zal zijn via het internet dan via een archief zonder digitale link met de buitenwereld. Sinds de uitvinding van de boekdrukkunst valt er dus meer en meer informatie te verwerken. En de mens zelf evolueerde niet bepaald mee met zijn veranderde *information saturated surroundings*. Zoals gezegd zijn de mensen even traag gebleven in het vatten en zich toeëigenen van informatie. Er zijn dan ook kwatongen die beweren dat de beperkte

informatieverwerkende capaciteit van de mens zijn tijd heeft gehad. En dat in die zin de mens zelf zijn tijd wel heeft gehad. Nu al zijn computers erg snelle jongens en het ligt in de lijn der verwachtingen dat ze het in de toekomst beter dan ons gaan doen als het gaat om de verwerking van informatie. We zijn nu al in het stadium van hun eerste woordjes. Sommige futurologen beweren dat computers het van de mens zullen gaan overnemen en de Darwiniaanse evolutie verder zullen zetten. Of dat de mens een soort van cyborg wordt die in symbiose zal kunnen leven met de zoveel performantere supercomputers. "Computer, zeg mij ... " De exponentieel toenemende informatietoevloed schreeuwt dus om verwerking vanuit een evolutionair perspectief. De beste en snelste informatieverwerkers zullen het halen als *the fittest of them all*. Helemaal onnozel zijn die speculaties allemaal niet. We merken bijvoorbeeld nu al dat sommige internetfreaks *sociale zombies* worden omdat ze zoveel tijd spenderen in de virtuele wereld van het internet. Het leven hier en nu van de mens interesseert hen al niet meer. Het stoort hen eigenlijk dat ze vasthangen aan een lichaam van vlees en bloed dat tussen de internetsessies door gevoed moet worden. Ze zouden eigenlijk veel liever in de zoveel meer mogelijkheden biedende virtuele ruimte van een computer leven. Het is duidelijk dat de virtuele realiteit nu al de competitie is aangegaan met de menselijke en materiële 'werkelijkheid'. Het is natuurlijk zeer de vraag of ons brein ooit (helemaal) digitaal zal gaan. Er blijven nog een paar problemen onopgelost. Wat bewustzijn is bijvoorbeeld en of een computer een bewustzijn kan hebben. Of simuleren. Het zijn de problemen van de Artificiële Intelligentie. De informatierevolutie heeft ons waarlijk met erg veel zaken opgezadeld waar we nu al en straks een antwoord moeten op vinden. Wat de informatietoekomst *precies* zal brengen weten we niet. Maar we weten wel dat de toekomst in grote mate digitaal zal zijn. Het Fonds wil in die toekomst present zijn met haar materiaal. So here we go.

Hans Soetaert

peyrefitte

de diplomaat

Toen Roger Peyrefitte, Frans auteur en chroniqueur van de homowereld in Parijs en elders, begin 1944 zijn boek 'Les Amitiés particulières' publiceerde, barstte een bom los. Peyrefitte verklaart in een veel later verschenen 'Propos secrets', een soort publiek geheim dagboek, zich tot doel gesteld te hebben een getuige te zijn van zijn tijd: "*Il y a dans la vie d'un homme, des aveux difficiles à faire. Témoin et juge de mon temps, j'ai, au cours de nos entretiens, radiographié des personnalités et des institutions, dans le souci de faire éclater la vérité, même si elle dérange*"¹. Hij spaart zichzelf niet en vertelt onverbloemd over zijn leven als homoseksuel. Hij licht zichzelf ongenadig door, toont zich van de minst flatterende kant van zijn karakter en onthult de meest schandelijke facetten van zijn homoseksualiteit.

Geboren in 1907 in Castres, de gesloten, donkere streek waar de Katharen eertijds in opstand kwamen tegen de misbruiken van de geestelijkheid, studeerde hij af en ving een diplomatieke carrière aan als ambassade-secretaris in Athene van 1933 tot 1938. Zijn openbaar homoseksueel gedrag werd een tijdje gedoogd tot hij gedwongen werd ontslag te nemen om 'familiale redenen'. Terug op de Quai d'Orsay, het hoofdkwartier van de Franse diplomaten, gaf hij na enige tijd ontslag 'om persoonlijke redenen', maar werd in volle oorlogstijd in 1943 gereïntegreerd in de "carrière". In februari 1945 zag hij zich verplicht, nu om politieke redenen, zich volledig uit de diplomatieke wereld terug te trekken. Ondertussen was hij een literaire loopbaan begonnen met de publicatie van de 'Amitiés', dat een overweldigend succes kende en meteen bekroond werd met de Renaudot-prijs.

Een woelige loopbaan waarin alles zich uiteraard tot zijn jeugd herleidde. Vader Peyrefitte was bankier en liet de opvoeding van de jongen totaal aan zijn vrouw over. Roger groeide op in de zwaar katholieke en vrouwelijke omgeving van zijn moeder, die hem rot verwenste. Toen de jongen het zesde gebod overtrad, werd het de vrouw te veel. Omdat hij de rok van een huisvriendinnetje had opgetild om zorgvuldig haar biljetjes te bestuderen, werd hij naar het college van Saint-Benoit, gelegen in de buurt van Saint-Pons, gestuurd. Dit college stond model voor zijn boek over jongensvriendschappen in het gesloten milieu van een katholiek college, met al zijn verlokkingen. Hij kwam als tienjarige terecht in de zesde klas en bevond zich meteen in wat hij de duistere kant van het collegeleven noemt: het betasten in de klas of op het toilet, de bezoeken van bed tot bed in de slaapzaal. Peyrefitte stelde voor zichzelf duidelijk een onderscheid tussen de "purs" en de "impurs". De 'onpure' zijn jongens die geen weg weten met hun opbloeiende seksualiteit en die met elkaar uitleven bij gebrek aan meisjes (dixit Peyrefitte). Onderling spreken zij over vrouwen en lachen de jongens uit die een idylle met elkaar beleven. In het begin had hij een afkeer van die praktijken. Stilaan zocht hij toch contact, maar dit lukte niet goed omdat hij van jongs af de gewoonte had zich met parfum, die hij van zijn

Roger Peyrefitte (foto Gai Pied)

moeder stal, te besprenkelen en zich soms te schminken.

Toen hij veertien was werd hij verliefd op een twee jaar jongere heerlijke blonde jongen, de Alexandre van zijn dromen, waar hij een zuiver platonische verhouding mee beleefde². Niettemin kwam de verhouding aan het licht, met dramatische gevolgen. De knaap werd van school gestuurd en joeg zich enkele weken daarna een kogel door het hoofd. Peyrefitte die gezegd had eerlijk te zijn ook al viel het hem moeilijk, verhulde dan ook niet dat hij zich tijdens het beleven van die pure vriendschap niet als een brave jongen profileerde. Hij stelde zich aan, wilde opvallen als "impur". Hij accentueerde een zwaar leven van masturbatie door met een zwart potlood donkere kringen onder zijn ogen aan te brengen. Hij deed valse bekentenissen aan zijn biechtvader.

Hij was niet alleen opstandig, maar ook kwaadaardig. In de loop van zijn collegejaren verklikte hij vier leerlingen, die hij zelf had uitgelokt, en die aan de deur gezet werden. Hij schepte er een wellustig en kwaadaardig genoeg in onpure handelingen te onthullen. Daarbij legde hij het aan met de broer van zijn grote liefde die zich schminkte, valse wimpers droeg en libertijnse boeken las. Omdat die broer zijn verhouding met Alexandre had gedwaarsboomd, gaf hij hem ook aan bij de paters. Niettegenstaande zijn grote liefde sliep Roger met een oudere Chinese student, zoon van een mandarijn. Heel zijn leven ging hij graag om in hogere kringen die hij bestudeerde om ze daarna aan de kaak te stellen.

Ondertussen werkte Peyrefitte druk aan zijn imago van aanstellerige opzichtig geklede langharige nicht, aanklager van de hypocrisie in de Franse high society naar het model van de adellijke dames uit de hofkringen van de achttiende eeuw.

Na het college, en na een mislukte poging om te studeren aan de universiteiten van Toulouse en Montpellier, besliste de negentienjarige Roger dat hij in diplomatieke dienst wil. Hij volgde politieke wetenschappen in Parijs, waar hij het eerste jaar verdeed in het gezelschap van homoseksuele jonge aristocraten en rijke burgerzonen. De elegante homo's kwamen samen ofwel in de Select ofwel in de Club liégeois dicht bij de Place de l'Etoile. Daarna brak hij zijn omgang met het mondaine pederastische milieu af en werkte ernstig aan het behalen van zijn diploma.

Begin 1933 kon hij zijn loopbaan aanvangen als derde secretaris bij de Franse ambassade in Athene. Hij waande zich in het paradijs, vooral in het Zappeion waar de nachtelijke wandelaars elkaar opzochten. Die waren hem niet jong genoeg. Hij

Roger Peyrefitte (foto Gai Pied)

zocht contact met jongens van nederige afkomst. In de zomer van 1937 werd hij bevorderd tot zaakgelastigde en voerde een levensstijl ver boven zijn bevoegdheid. Hij voerde de Franse wimpel op zijn wagen, gaf uitgebreide diners en dacht dat zijn status hem alles toeliet. Een incident brak zijn carrière. In de elegante club Athénée sloeg hij in volle publiek een loopjongen om de oren omdat die niet op zijn avances wilde ingaan. De consul verzocht hem zijn ontslag te willen indienen 'om familiale redenen' en Roger belandde opnieuw op de Quai d'Orsay in Parijs.

Hij veranderde zijn levenswijze niet, trad integendeel steeds drierster op door contact te zoeken met volksjongens. In de jaren voor de Tweede Wereldoorlog verkende hij wat hij bestempelde als de "*topographie pédérastique*" van Parijs, de kweekvijvers van de kermissen in de volksbuurten van Clichy en Berlitz.

t w e e n i e t z o v r o l i j k e c o m -
p a g n o n s : P e y r e f i t t e e n
M o n t h e r l a n t

In de 'Propos secrets' vertelt Peyrefitte over zijn jarenlange vriendschap met Henry de Montherlant. Die vriendschap was niet overheersend in zijn leven, zegt hij, maar beide auteurs hadden heel wat gemeen. Zij vonden elkaar in hun zoektocht naar jonge knapen en hebben indringend over de jongensliefde geschreven.

Toen Roger terug in Parijs was liep hij Montherlant tegen het lijf in een bescheiden restaurant niet ver van de Quai d'Orsay: een gestuikte mijnheer, met een mooie kop, die wild teksten aan het verbeteren was³. Peyrefitte die alles over iedereen wist, was op de hoogte van Montherlants pedofilie, hoezeer die dat ook wilde verbergen. Hij had het vernomen van Gide die Montherlant ontmoet had in Noord-Afrika op jacht naar jonge Arabieren. Net zoals Gide verbleef de jonge aristocraat veel in Algerije en Tunesië, waar de "*amours africaines sont faciles, mais médiocres*". Montherlant introduceerde Peyrefitte in het milieu van de kermissen. Zij gingen dikwijls samen op jacht en deelden soms de geneugten van eenzelfde jongen. Toen tijdens de oorlog de kermissen gesloten werden, leerde Henry hem andere plaatsen en andere tactieken kennen.

Graaf Henry de Montherlant had gestudeerd aan het Sainte-Croix college in het chique Neuilly "waar veel sodomie

bedreven werd". In 1917 had hij zich geëngageerd als vrijwilliger en kwam als een held uit de oorlog. De gevierde auteur was zeer discreet over zijn privé-leven; hij ontving de jongens nooit bij hem thuis op de Quai Voltaire, maar op een kale vrijgezellenflat. Hij zocht jongens in cinemazalen. Op straat vermomde hij zich in een oude wijde mantel, een hoed over het voorhoofd getrokken en een zonnebril. Soms was hij gewapend met een revolver als hij last had van de pooiers of de grotere broers. Het was de tijd van de "*mauvais garçons*". Soms dreigde het slecht af te lopen. Op het einde van zijn leven werd hij nog aangevallen door een bende omdat hij een broertje van een van de leden verleid had in een bioscoop.

Montherlant was beschaamd over zijn homoseksualiteit. Hij stortte zich excessief op de sport om zijn seksuele drang onder bedwang te houden. Peyrefitte vroeg zich later af of zij, behalve de pederastie⁴, wel zoveel punten gemeen hadden. Hun levenswijze was te verschillend, en Montherlant was tenslotte tien jaar ouder. Roger had de indruk om te gaan met iemand uit de vorige eeuw. Zij hadden elkaar nooit getu-toyeerd, - niemand zei "jij" tegen de Montherlant – noch mocht men hem met de voornaam aanspreken. Hij was totaal geblokkeerd, merkte Peyrefitte op, iets wat bij hem zeker niet het geval was. Hij werd bepaald giftig toen hij Montherlant zes maanden voor diens dood op straat zag: "*J'ai vu une espèce d'éléphant, avec un bréchet énorme, effrayant, des lunettes noires, une canne, un grand manteau: un monument, qui avançait en traînant les pieds. Certes, un moment grandiose de la littérature, mais un moment humain de l'horreur. Ça été ma dernière vision de lui. Mais il avait une belle tête, aristocratique, un très beau profil de médaille.*"⁵. De gepubliceerde correspondentie van beide auteurs wijst toch op een hechte vriendschap in een bepaalde periode van hun leven⁶.

Kan het zijn dat de vriendschap bij Peyrefitte verzuurde toen de Montherlant in 1951 een meesterwerk publiceerde over jongens-vriendschap in het college, het toneelstuk 'La ville dont le prince est un enfant'? De 'stad' is een college, een materie die Montherlant al in een vorig werk, 'La relève du matin', bezongen had. Daar speelt zich een drama van opoffering af tussen twee jongens en een priester die zich tot

elkaar aangetrokken voelen door gemengde gevoelens van vriendschap, tederheid, begeerte en naastenliefde. Wegens de gebalde en sobere stijl van het toneelstuk, de evenwichtige opbouw van het thema van de opoffering zowel van de oudste jongen, als van de troebele figuur van priester Pradts, als van de overste, werd het werk meer dan eens vergeleken met de klassieke toneelstukken van Jean Racine en een van de mooiste werken van de moderne wereldliteratuur genoemd. Het stuk werd voor het eerst opgevoerd in 1953 door amateurs, een groep studenten van Genève en een groep van Amsterdam, en Montherlant liet het pas in 1967 in het professionele circuit los. Een heel andere indruk van de bewonderde auteur Henry de Montherlant dan die van Peyrefitte lezen wij nog twintig jaar later in 'Gai Pied' van de hand van Daniel Guérin: "un petit gentilhomme (...) [qui] portait la tête haute, (...) et avec la dignité d'un samouraï"⁷. Guérin droeg hem zijn boek 'Eux et lui' op.

R o g e r P e y r e f i t t e i n A r c a d i e

Peyrefitte en Montherlant waren niet de enige Franse auteurs die in hun publicaties getuigden over de vriendschappen in katholieke colleges en het straat- en barleven waar zij als jonge mannen contacten vonden. Sommigen zochten andere 'ernstiger' ontmoetingsplaatsen. In Parijs hield de auteur André de Dognon een literair-cultureel salon voor homo's waar ex-abbé Baudry lid van werd. Dognon had veel vroeger de roman 'Les amours buissonnières' gepubliceerd, en ook Baudry had zich aan de materie gewaagd met 'Exercices spirituels' (1948), een homoroman die zich afspeelde in een Jezuïetencollege, en nooit gepubliceerd werd.

Baudry ontmoette in het salon enkele latere medewerkers aan zijn tijdschrift 'Arcadie', o.m. Roger Peyrefitte. En in Amsterdam kwam hij in contact met de ontluikende homobeweging, waar hij ten persoonlijke titel tussenkwam op het 3e Internationaal congres voor seksuele gelijkheid. Hij verliet de Kerk met toestemming van zijn oversten om 'Arcadie' op te richten waarop talrijke geestelijken geabonneerd waren. Bij de oprichters in 1953 waren een aantal van de vroegere bezoekers van het salon van Dognon, o.m. Peyrefitte die zegt geholpen te hebben bij het bedenken van de titel. Baudry had 'L'Homophile' gesuggereerd, naam waaraan volgens de immer ironische Peyrefitte een apothekersluchtje hing. Niet verwonderlijk bedacht hij 'Arcadie' die naar zijn bezetenheid met de cultuur van de Oude Grieken refereerde. Het tijdschrift werd boven het doopvont gehouden in het appartement van Baudry in de rue Jeanne d'Arc, en Roger werkte mee aan het eerste

Peyrefitte, Baudry en Du Dognon (foto Gai Pied)

nummer. Hij had veel lof voor Baudry, die ondertussen docent filosofie was en door "la dignité de sa vie et la

*chaleur de son idéal, Baudry s'est imposé, et a su imposer l'homosexualité auprès de divers milieux, de la politique et de la police, notamment."*⁸.

Bij de tiende verjaardag van 'Arcadie' was Peyrefitte ter gelegenheid van de verfilming van 'Les Amitiés particulières' de eregast op het groot jaarlijks banket.⁹ De grote zaal zat propvol en heel de eerste staf van het tijdschrift was aanwezig. Het was een moment van triomf voor Peyrefitte.

Het was ook een bekroning van tien jaar homobeweging nadat in 1953-54 de eerste stoot was gegeven in Frankrijk. Opmerkelijk in dit verhaal is het samenvallen van de opvoering van het stuk van Montherlant, de oprichting van 'Arcadie' en de actie van Suzanne De Pues (Suzanne Daniel) voor een homogroep in Brussel. Er roerde iets in 1953. Het streven naar respect en erkenning is sedertdien niet meer te stuiten geweest.

R o g e r P e y r e f i t t e e n A l e x a n d r e

In 1964 werd het boek 'Les Amitiés particulières' verfilmd. Peyrefitte schreef voor zijn doen lyrisch over de samenwerking van de acteurs en de technici in het bewonderenswaardige kader van de abdij van Royaumont, die gegrepen waren door de charme van de herinnering aan het leven in een college. Hij was het alleszins wel, want hij ontmoette er een jonge figurant tussen de twaalf en de dertien, "le bel âge" van het hoofdpersonage Alexandre. Roger was toen zeventien en werd hals over kop verliefd op de jongen. Tot dan toe waren jongens in hem geïnteresseerd voor zijn geld. Hij was bestemd voor vluchtige en anonieme ontmoetingen, die hij bestempelde als de onmogelijke liefde in zijn roman 'Notre Amour'. Alain-Philippe Malagnac, zoon van een fabrikant, werd Rogers levensgezel. De jongen had niet alleen de 'Amitiés' verslonden, hij voelde zich de kleine Alexandre. In 'Notre Amour' heeft Peyrefitte die verhouding vereeuwigd in een zeemzoete romance met al de vertwijfelingen, de verzuchtingen en het elan van jonge geliefden. Toen hij zestien was, behaalde Alain-Philippe het baccalaureaat. Hij werd Rogers secretaris en werkte aan de voorbereiding van enkele van zijn romans en toneelstukken.

Daarna vertrok het koppel naar Griekenland op zoek naar materiaal voor Peyrefittes groot opus over Alexander de Grote, de held uit de Oudheid die hij het meest bewonderde. Bij hun terugkomst wilde Alain-Philippe een andere weg op. Roger investeerde voor hem, na de verkoop van zijn verzameling oude munten, in de uitbating van modieuze bars in het hoofdstraat van de uitgaande homo's, de rue Saint-Anne. De 'Bronx' en de 'Colony' deden het uitstekend en Alain-Philippe breidde uit met restaurants. Roger was vooral in zijn element in de 'Colony', in gezelschap van de actrice Alice Sapritch, Régine en de onnavolgbaar komische acteur Thiéry Le Lurron¹⁰. Alain-Philippe breidde later zijn zakelijke bezigheden uit in de showbusiness en werd o.m. producteur van de shows van Sylvie Vartan.

Peyrefitte clown of nieuwe Candide?

Roger Peyrefitte schreef ondertussen succesromans waarin hij een aantal facetten van de Franse maatschappij onder de loep nam: 'Les Juifs', 'Des Français', 'Les Ambassades', fraude in de kunsthandel, de vrijmetselarij in 'Les Fils de la lumière' en het Vaticaan in 'Les Clés de Saint-Pierre'. Een van zijn laatste succesboeken was de 'Propos secrets', ontboezemingen over zijn leven die hij uitmelkte in 'L'innominato' en 'Propos secrets 2'. "*Dans le bavardage de Peyrefitte il y a fondamentalement le mépris des homos.*" schrijft Hugo Marsan, "[T]out cela archi-démodé, dédié aux bourgeoises qui ont fait sa célébrité; (...) depuis douze ans beaucoup de choses ont changé sous le ciel homo. Le héros de Peyrefitte ne l'a pas vu, il hante Arcadie"¹¹.

Hij werd bewonderd en afgebroken. Enerzijds werd hij afgeschilderd als een oude gepoederde pop, als een littéraire cocotte, anderzijds als de meeste geraffineerde, elegante, mondaine van de Franse auteurs. Het is een imago dat hijzelf met liefde koesterde. Hij werd geapprecieerd als de nieuwe Candide naar het meesterwerk van de door hem bewonderde Voltaire, of als een oude dame uit de achttiende eeuw, zeer gecultiveerd maar met een stoute tong.

Peyrefitte is inderdaad meester in de satire, de striemende chroniqueur van de Franse bourgeoisie van de twintigste eeuw. Hij is ook een dichter die met veel tederheid het klimaat en de illusies van adolescenten bezongen heeft.

Roger Peyrefitte (foto Gai Pied)

En wat dacht hij er zelf over? "*Rien ne me fait le plus grand plaisir de ne faire partie de rien. C'est cela, la vraie liberté. Je dois sans doute ce privilège à mon caractère, mais aussi à mes lecteurs, qui, dès mon premier livre, ont assuré mon indépendance, autrement dit, ce que'il y a de plus précieux et de plus enviable pour un écrivain*"¹².

Peyrefitte zal ongetwijfeld een omstreden figuur blijven in de Franse letterkunde omdat hij door middel van een "*chronique scandaleuse*" gewerkt heeft om zijn boodschap te doen overkomen. Het heeft gewerkt als een tovermiddel: hij werd gretig gelezen door het groot publiek en hij heeft het de liefde voor jongens doen slikken als zoete koek.

Denise De Weerd

¹ *Propos secrets* (Paris, Albin Michel, 1977), 297.

² Het gebruik van de termen puur en onpuur was trouwens niet eigen aan homo's. De schrijfster Colette publiceerde haar memoires over haar belevenissen in de lesbische wereld van Parijs onder de titel "*Le Pur en l'impur*".

³ *Propos secrets*, pp. 49 en volgende.

⁴ Peyrefitte legt duidelijk de nadruk op het verschil in het gebruik van de termen pederastie en pedofilie.

⁵ *Propos secrets*, p. 59.

⁶ *Correspondance Henri de Montherlant/Roger Peyrefitte. Présentation et notes de Roger Peyrefitte et Pierre Sipriot. Paris, Robert Laffont, 1983.*

⁷ *Gai Pied*, 254, 24-30 jan. 1987, p. 41.

⁸ *Propos secrets*, p. 249.

⁹ *Propos secrets*, pp. 246-247, 249-250; *Gai Pied*, 42, sept. 1982, pp. 12-14; 43, oct. 1982, pp. 12-13.

¹⁰ Zie *Propos secrets*, pp. 289, 295.

¹¹ *Gai Pied*, 41, aug. 1982, p. 33.

¹² *Propos secrets*, p. 340.

naar af

k o r t f i l m

Christian Cartiaux, medewerker van Tels Quels, maakte in het kader van zijn studies aan het INRACI een kortfilm over Suzan Daniel en het Fonds. Wellicht zal deze film te zien zijn op het komend homo/lesbisch filmfestival van Brussel (17-26 januari 2003). Meer informatie: www.fglb.org

s t u d e n t e s

Een aantal studentes geschiedenis zijn gestart met een onderzoek naar het vroegere lesbisch uitgaansleven van ons land. Alle mogelijke hulp is vanzelfsprekend welkom!

h e l p

Het Fonds kan steeds bijkomende medewerk(st)ers gebruiken. Wil u meewerken aan het ontsluiten van onze collectie? Wil u helpen bij het archiveren van websites? Of fuit u gewoon graag? Voor elk van u hebben we wel een taak klaarliggen...

à s a u v e r

Il y a encore beaucoup de matériel qui doit être sauvé. Aidez-nous. Vous avez du matériel concernant l'homosexualité ou le lesbianisme (brochures, affiches, périodiques, photos, lettres,...) et vous désirez vous en débarrasser? Ou de le mettre en valeur en nous le léguant? N'hésitez pas, contactez-nous.

r e d d i n g s b o e i

Het Fonds Suzan Daniel heeft al heel wat kunnen redden. Toch blijft het een peulenschil in vergelijking met de massa materiaal waarin het Fonds is geïnteresseerd. Materiaal dat er thuishoort. Materiaal dat het meer dan waard is bewaard te blijven. Gooi dus a.u.b. voortaan niks meer zomaar weg. Geef ons eerst een seintje.

Tekening Vero Beauprez n.a.v. een activiteit van het Fonds op de Lesbienedag 2002

3
4
5
6
10
11
12
15
19

editoriaal
le fonds en 2002
may dale
verkleedpartij
consultation
tijdschrift
going digital
peyrefitte
naar af

"Steeds minder mensen in de beweging weten hoe het er 25 jaar of langer geleden aan toe ging in een kleine provincie stad in het Oosten van Nederland en welke rol de homo/lesbische beweging in die kleinstedse samenleving vervulde. Hoe was het om toen homo- of lesbisch te zijn. Hoe was het om in die tijd met je coming-out bezig te zijn, waar maakte men zich druk om, wat sprak tot de verbeelding, etc. (...) Nu ik met dat boekje bezig ben merk ik pas hoe weinig van de oudere homo/lesbische geschiedenis bewaard is gebleven. Voor 1968 ontbreekt een homo/lesbische stem -in het Nijmeegse- en komt onze geschiedenis tot ons in piepkleine snippertjes. Ook pas nu realiseer ik me hoe jammer het is dat we niet -zeg maar in de jaren 70- alle Nijmeegse roze bejaarden van die tijd volgegaten hebben met jenever om hen hun herinneringen te ontlokken.

Helm de Laat, Van stomme verbazing tot stille verbijstering..., Pink (Nijmegen), XX (2000) 7

*brochures boeken livres tijdschriften périodiques
krantenknipsels coupures de presse elpees albums
cd's disques compact cassettes videobanden dia's
diapositives photographies affiches vlaggen
drapeaux spandoeken banderoles prentkaarten cartes
postales brieven lettres promotiemateriaal documents*

FONDS

suzan daniel

homo/lesbisch archief en documentatiecentrum
archive et centre de documentation homo/lesbien

we verzamelen alles ... bel, schrijf of mail ons
nous rassemblons tout ... n'hésitez pas à nous contacter

postbus/boîte postale 569 B-9000 Gent 1 / Gand 1

suzan.daniel@skynet.be

09-223.63.74 (Anne) 09-223.58.79 (Bart)

rek. nr./n° de compte 068-2150156-81